

CIVIL ELKÖTELEZETTSÉG MOZGALOM
CIVIC ENGAGEMENT MOVEMENT
MIȘCAREA ANGAJAMENT CIVIC

„Legyünk mi a változás amit látni szeretnénk a világban.” GANDHI

Sajtóanyag:

Az árnyékjelentés összefoglalója

A CEMO által készített árnyékjelentés angol nyelvű; objektív okok miatt nem készült magyar és román fordítás. Ez a dokumentum az árnyékjelentésnek egy rövid összefoglalója olvasható.

Az árnyékjelentés készítésekor a CEMO számára nem volt cél pontról pontra árnyalni, kiegészíteni az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala (DRI) által összeállított időközi jelentést. Ez azért is lett volna nehezen kivitelezhető, mert a kormány jelentése viszont a Románia területén élő összes kisebbség helyzetéről szolgáltat számszerű adatokat, míg a CEMO elsősorban a Maros megyében élő magyarság nyelvhasználatával, kétnyelvűséggel kapcsolatos problémáira fókuszál. A száraz statisztikák helyett az árnyékjelentés esettanulmányokkal, interjúkkal illetve a több éves terepmunka tapasztalataival kívánja kiegészíteni a hivatalos képet.

A CEMO árnyékjelentése két nagy témakört ölel fel: a közigazgatást, illetve az oktatást. Bár az árnyékjelentés készítői tisztában vannak azzal hogy a Regionális vagy a Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája által előírt kötelezettségek nem csak a fenti két területet érintik, azért esett a választás e két területre, mivel a CEMO megítélése szerint a Maros megyei magyar közösség nyelvi jogai e két területen sérülnek a leginkább.

Általános észrevételek

Az árnyékjelentés mindkét témakörben ismerteti az időszaki jelentés készültkor érvényes jogi hátteret, illetve röviden áttekinti a nyelvi jogok alakulását az adott területen, az utóbbi évtizedekben. Ami az észrevételeket illeti, a CEMO kötetlen megközelítést választott: egyes esetekben reagál az időszakos jelentés megállapításaira, más esetben esettanulmányok, statisztikák, esettanulmányok, kísérletek, interjúk és nyelvi tájkép-elemzés alapján nyújt képet a nyelvi jogok gyakorlati alkalmazásáról.

Az időszakos jelentéssel kapcsolatban az árnyékjelentés néhány általános jellegű észrevételt is tartalmaz: a kormány által elkészített jelentés minden kisebbségről tárgyilagos hangon közöl adatokat, a magyar, valamint a roma kisebbséget leszámítva. A magyarság történelméről szóló történelmi rész elmarad. Ez azért feltűnő, mert a dokumentumban egyébként minden más, az ország területén élő kisebbségről szerepelnek történelmi adatok. Továbbá a magyarságról szóló részben a jelentés szerzői gyakran használják a “fogyás” “csökkenés” szavakat, míg ezek semmilyen más kisebbséggel kapcsolatban nem merülnek fel.

Az időszakos jelentés szerint a Nyelvi Karta népszerűsítésére több eseményt is szerveztek, illetve egy háromnyelvű füzetet is kinyomtattak. A CEMO szerint országos szinten ez nem elégséges. Terepmunkájuk során azt tapasztalták, Maros megyében az állami intézmények, valamint a lakosság jelentős része nincsen tisztában a Nyelvi Karta előírásaival.

További, észrevétel, hogy nincsenek központi, minisztériumi szinten megfogalmazott utasítások, melyek

kétnyelvűség tekintetében világos irányelvek lehetnének helyi szinten azon intézmények számára, melyek a minisztériumok hatáskörébe tartoznak. Éppen ezért ezen intézmények vezetői saját belátásuk szerint értelmezik a jogszabályokat.

Közigazgatás

Nyelvi tájkép Marosvásárhely központjában

Mivel Marosvásárhely központjában található a legtöbb állami intézmény helyi fiókja, továbbá a központ egy igen forgalmas hely, a CEMO 22 intézmény- és utcanévtáblát elemezett, kiderítendő, hogyan működik a kétnyelvűség. Az eredmény: a 22 intézménynévtábla közül csupán 6 kétnyelvű. Bár a kétnyelvű utcanévtáblák elhelyezését törvény szavatolja, ez a mai napig nem történt meg. A jelenlegi gyakorlat, mely az „utca” szó odabiggyesztését jelenti a román utcanév mellé, elfogadhatatlan és igen káros.

Többynyelvűség hivatalokban

A CEMO több kísérletet végzett annak kiderítésére, hogy hogyan is működik a többynyelvűség a közigazgatásban: magyar nyelvű kérdőíveket, leveleket küldött ki a 20 százaléknál nagyobb arányú magyar kisebbséggel rendelkező polgármesteri hivataloknak és más közintézményeknek. A 77 közintézmény mintegy negyede (19 intézmény) fogalmazott a törvény által előírt, kétnyelvű válaszlevelet, míg egyes intézmények (11) azzal utasították el a válaszadást, hogy a kérdések nem román állami hivatalos nyelven íródtak. A címzett intézmények fele (33) nem válaszolt.

A többynyelvű hivatali környezet működtetésének egyik legfőbb akadály a magyar ajkú alkalmazottak a lakosság számarányához képest alacsony száma. Az állami intézmények válaszai alapján számított átlagból kiderül, az alkalmazottak túlnyomó többsége (85%) román ajkú; a magyar alkalmazottak aránya átlagosan 14%. A helyi szintű közszolgáltatások esetében a magyar alkalmazottak aránya átlagosan 26%.

Az intézmények nagy többsége nincs felkészülve a kétnyelvű működésre, így nagyszámú magyar nyelvű kérvény komoly fennakadásokat okozhat a működésükben. További probléma, hogy nem léteznek kiforrott, a romániai közigazgatási, jogi és gazdasági terminológiát híven tükröző magyar szakkifejezések – emiatt, illetve a világos utasítások hiánya miatt az apparátusban dolgozó magyarok nem foglalkoznak magyar nyelvű válaszokat a magyar nyelvű megkeresésekre. Az intézmények vezetősége viszont sok esetben úgy gondolja, hogy az általános magyar nyelvtudás elegendő a fordítói funkció ellátására, éppen ezért eltekintenek a professzionális fordítók alkalmazásától. A magyar ajkú állampolgárok körében az az általános vélekedés, hogy folyamodványuk biztosabban célba jut, ha román nyelven van megfogalmazva.

A polgármesteri hivatalokban a magyar nyelven íródott dokumentumok hivatalos útja különbözik a román nyelvűektől: míg utóbbiakat standard procedúrák szerint kezelik és a folyamat zökkenőmentesnek mondható, a magyar folyamodványokat a magyar alpolgármesterek figyelmébe ajánlják, aki elolvassa azokat, majd kijelöli azt a hivatalnokot, aki foglalkozik az adott megkereséssel. A magyar folyamodványok tehát nagyban függenek a magyar hivatalnokok személyes jóindulatától, akik ezekkel a dokumentumokkal a napi munkájuk elvégzése után foglalkoznak.

2008 decemberében, a karácsonyi ünnepek közeledtével került sor a karácsonyi díszkivilágítás-incidensre. A marosvásárhelyi polgármesteri hivatal hagyományosan kétnyelvű, a város reprezentatív pontjain elhelyezett feliratokkal kíván kellemes ünnepeket a marosvásárhelyieknek. A 2008-ban azonban a feliratokat egyetlen

kivételtől eltekintve mind román nyelvűekre cserélték. A CEMO tiltakozása eredményeképp a feliratok hamarosan ismét kétnyelvűek lettek.

A CEMO egy önkéntese a marosvásárhelyi polgármesteri hivattal megkísérelt magyar nyelven levelezni. Az első levelekre román nyelvű válasz érkezett, a további megkeresésekre viszont nem érkezett válasz. Az önkéntes ezután ugyanazt a kérdést tette fel, ezúttal románul: erre a levélre viszont válaszoltak. Az ügy az Országos Diszkrimináció-ellenes Tanács (CNCD) asztalára került akik döntésükkel elmarasztalták a Polgármesteri Hivatalt.

A marosvásárhelyi polgármesteri hivatal weboldala tartalmaz ugyan magyar nyelvű közérdekű információkat, azonban a magyar változat tartalom szempontjából sokkal szegényesebb a román verziónál. A CNCD úgy ítélte meg, hogy a polgármesteri hivatal honlapja nem tartja tiszteletben az érvényes jogszabályokat. A polgármesteri hivatal álláspontja viszont az, hogy a törvénykezés nem tér ki a hivatal weboldalára, és bírósághoz fordult az ügyben.

A kormány által összeállított időszakos jelentés szerint „a Maros megyei tanács olyan, magyar nyelvet ismerő személyek vannak alkalmazva, akik a polgárok úgy írásban, mind szóban intézett kérvényeit kezelni tudják”. A CEMO úgy tartja, ez a kijelentés meglehetősen általános, tartalmilag pedig pontatlan a magyar nyelvű beadványok alacsony száma miatt. Fél év alatt a megyei tanácsnál dolgozó fordító 26 dokumentumot fordított le, a kormánybiztosi hivatalban (prefektúrán) hasonló időszak alatt pedig csupán egy magyar nyelvű kérvény érkezett. Fontos különbséget tenni az írásos és a szóban történő folyamodás között, hiszen ezek másfajta adminisztratív procedúrát jelentenek. A szóbeli folyamodványokról a CEMO nem rendelkezik statisztikákkal.

Az országjelentés szerint továbbá „Kovászna, Hargita és Maros megyei tanácsok ülésein használják a magyar nyelvet is”. A CEMO tapasztalatai szerint úgy a marosvásárhelyi városi tanács ülései, mind a Maros megyei tanács ülései kizárólag román nyelven folynak. Bár a Maros megyei tanács évekkal ezelőtti szinkronfordító berendezést vásárolt, azt sosem használják a tanácsüléseken.

Összegezőképpen kijelenthető, hogy a romániai törvénykezés a magyar nyelv használatát tekintve csak részben garantálja a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának 10. paragrafusával előírt rendelkezéseket. A CEMO esettanulmányai rámutatnak arra, hogy a pontos jogi szabályozás hiányában a magyar nyelv használata továbbra is esetleges marad, alkalmat adva minden egyes intézmény vezetőségének, hogy eldöntse, gyakorlatba ülteti-e vagy sem a magyar nyelvhasználatot célzó rendelkezéseket.

Oktatás

Középiskolai oktatás

Sok olyan településen, ahol jelenleg egynyelvű (román) középiskolai oktatás folyik, léteznek kétnyelvű általános iskolák. A továbbtanulni kívánó magyar gyermekeknek választaniuk kell: vagy vállalják a napi ingázást egy szomszédos településre ahol anyanyelvükön folytathatják a középiskolai tanulmányaikat, vagy pedig a közeli, ám román nyelvű osztályba iratkoznak.

Gyakran találkozni olyan esetekkel, amikor magyar nyelvű osztályokban a kiegészítő és opcionális tantárgyakat (angol, német, francia, zene, sport vagy informatika) román ajkú tanárok tanítják. A CEMO saját, Marosvásárhely-szintű statisztikái szerint kiegészítő és opcionális tárgyak 40 százalékát olyan tanárok tanítják, akik nem beszélnek magyarul.

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának 8. paragrafusával (lehetővé tenni a regionális vagy kisebbségi nyelven való, középiskolai szintű oktatást) kapcsolatban súlyos problémákkal találkozott a CEMO. A tanügyi törvény szavatolja a magyar nyelvű oktatás lehetőségét óvodától a posztgraduális képzésig, és bár elméletileg bármilyen tantárgy tanítható magyarul, ehhez „elegendő” számú diák szükséges. A homályos megfogalmazás miatt több esetben visszaélésekre került sor.

Beiskolázási számok

2009 januárjában a Romániai Magyar Pedagógus Szövetség a CEMO-val közösen tiltakozást indított a 2009-2010-es beiskolázási tervvel kapcsolatban. Ha a tervezetben szereplő beiskolázási számok megvalósultak volna, akkor 462 Maros megyei magyar kilencedikes nem tanulhatott volna anyanyelvén. A beiskolázási terv a szükséges 1862 helyett (ennyien végezték el a nyolcadik osztályt) pusztán 1400 helyet tartalmazott, míg a román diákok számára 4200 hely lett fenntartva, a szükséges 3700 helyett. Ezzel a beiskolázási tervvel a Maros megyei tanfelügyelőség megsértette a Karta 8. paragrafusát, miszerint „a középiskolai továbbtanulást lehetővé kell tenni a fontosabb regionális vagy kisebbségi nyelveken”.

A szakoktatásra vonatkozó előírások szintén elégtelenül vannak végrehajtva: a Ion Vlasiu faipari szakközépiskolába a 2009-2010-es tanügyi évben 235 diákot vettek fel, négy román és öt magyar tannyelvű osztályba. Miközben a magyar tannyelvű osztályokban minden hely be volt töltve, a román osztályok csak 15-22 gyermekkel működtek – és itt is volt 19 magyar ajkú diák. A nagyszámú magyar diák a szaktantárgyakat kizárólag románul hallgathatja, és a hat alkalmazott mesterember közül csak ketten magyarok. Az iskolának nincsen magyar nyelvű aligazgatója, és az iskolai adminisztráció is kizárólag román nemzetiségű személyekből áll.

Nyelvi tájkép

A Maros megyei iskolák közül alig néhánynak (7 százalék) a homlokzatán olvasható kétnyelvű felirat. A megvizsgált 21 iskola weboldala közül csupán négynek van magyar nyelvű tartalma. Az összesen 182, a diákok számára fontos információkat iskolai faliújság közül 17-en (9 százalék) olvasható magyar nyelvű felirat. Az iskolák falain látható különféle poszterek és egyéb hirdetések nagyrészt román nyelvűek.

Összegezőképpen kijelenthető, hogy a romániai törvénykezés a magyar nyelv használatát tekintve csak részben garantálja a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának 8. paragrafusa által előírt rendelkezéseket. A CEMO, felmérései, kutatásai, esettanulmányai rámutatnak arra, hogy a pontos jogi szabályozás hiányában a magyar nyelv használata az oktatási intézményekben, továbbra is esetleges marad, alkalmas arra minden egyes intézmény vezetőségének, hogy eldöntse, gyakorlatba ülteti-e vagy sem a magyar nyelvhasználatot célzó rendelkezéseket. A magyar nyelven történő oktatás mellett, számos olyan alapfeltételnek teljesülnie kellene amely a kölcsönös tisztelet, a tolerancia jegyében kerül alkalmazásra és amely egyenlő esélyeket biztosít minden egyes tanuló számára, függetlenül annak etnikai származására.